

Om statistiken

■ Efter Arbetet har sammanställt siffror från kommun- och landstingsdatabasen Kolada, som hämtar data från Statistiska centralbyrån. För att ta reda på i hur stor utsträckning en kommun är privatiserad har vi undersökt hur stor andel av kommunens kostnader, för fyra olika kategorier, som går till privata företag och stiftelser.

För att rangordna kommunerna efter privatiseringsgrad har vi lagt samman de fyra kategoriernas andelar, som gått till privata företag, och delat summan med fyra. Ut kommer ett genomsnittstal som vi refererar till som kommunens genomsnittliga privatiseringsgrad i procent.

För de fem kommunerna med högst privatiseringsgrad, Vellinge, Staffanstorps, Tomelilla, Lomma och Helsingborg, redovisas andelen för respektive kategori och år, samt hur stort beloppet är för 2010. För resterande kommuner redovisas privatiseringsgraden 1998 och 2010.

X. KOMMUN (Nuvarande styre)

1998 PROCENT 2010 PROCENT

Så mycket har kommunerna privatiserat sedan 1998

1. VELLINGE (Alliansen)
Totalt **21** **42**

2. STAFFANSTORP (Alliansen)
19 **34**

3. TOMELILLA (Blocköverskridande)
17 **30**

4. LOMMA (Alliansen)
17 **28**

5. HELSINGBORG (Alliansen)
18 **27**

Förskola och skolbarnomsorg

16 **48**
I kronor 2010: 130,9 miljoner

11 **33**
I kronor 2010: 63,1 miljoner kr

17 **33**
I kronor 2010: 24,9 miljoner kr

6 **10**
I kronor 2010: 24,1 miljoner kr

19 **34**
I kronor 2010: 288,2 miljoner kr

Individ och familjeomsorg

31 **35**
I kronor 2010: 13,4 miljoner

22 **25**
I kronor 2010: 12,3 miljoner

8 **20**
I kronor 2010: 9,2 miljoner

24 **34**
I kronor 2010: 8,5 miljoner

17 **16**
I kronor 2010: 96,7 miljoner

Grundskola och gymnasium

21 **29**
I kronor 2010: 151,5 miljoner

31 **40**
I kronor 2010: 149,5 miljoner

32 **42**
I kronor 2010: 72,7 miljoner

29 **34**
I kronor 2010: 108,4 miljoner

8 **29**
I kronor 2010: 490,9 miljoner

Äldreomsorg och funktionshinder

17 **56**
I kronor 2010: 175,7 miljoner

11 **37**
I kronor 2010: 67,3 miljoner

9 **24**
I kronor 2010: 55,4 miljoner

9 **34**
I kronor 2010: 77 miljoner

28 **28**
I kronor 2010: 464,3 miljoner

Marknadens dominanter

■ Inom vården och omsorgen i Skåne dominerar tre jättar. Förenade Care, ett av nordens största företag inom sektorn. Carema Care, till stor del ägt av amerikanska riskkapitalister. Och Attendo Care, ägt av riskkapitalister. Inom skolan dominerar Drivkraft Vård AB och Pro Civitas AB, båda ägda av riskkapitalbolag.

BILD: RIKSBANKEN

Resterande kommuner i Skåne	1998	2010
Privatisering genomsnittsprocent		
6 Höör (Alliansen)	15	25
7 Sjöbo (Alliansen)	17	24
8 Bromölla (Rödgröna)	12	24
9 Svalöv (Blocköverskridande)	21	24

	1998	2010
10 Svedala (Alliansen)	13	23
11 Kävlinge (Alliansen)	18	23
12 Hörby (Blocköverskridande)	9	23
13 Ystad (Blocköverskridande)	14	23
14 Simrishamn (Alliansen)	14	23
15 Skurup (Blocköverskridande)	19	22

	1998	2010
16 Höganäs (Alliansen)	9	21
17 Ängelholm (Alliansen)	16	20
18 Burlöv (S)	15	20
19 Östra Göinge (Blocköverskridande)	14	19
20 Lund (Alliansen)	14	19
21 Örkelljunga (Alliansen)	12	18

	1998	2010
22 Åstorp (Blocköverskridande)	12	18
23 Malmö (Rödgröna)	15	18
24 Landskrona (Blocköverskridande)	11	18
25 Båstad (Alliansen)	14	17
26 Perstorp (Alliansen)	17	15
27 Klippan (Blocköverskridande)	11	15

	1998	2010
28 Bjuv (S+V)	7	13
29 Osby (Alliansen)	13	13
30 Kristianstad (Blocköverskridande)	11	13
31 Hässleholm (Blocköverskridande)	11	13
32 Eslöv (Blocköverskridande)	8	12
33 Trelleborg (Blocköverskridande)	5	12

Den stora miljardrullningen i skånsk välfärd

Den privata välfärdsmarknaden växer och riskkapitalföretag

SKÅNE Allt fler skattemiljarder blir till intäkter i privata företag inom den skånska vården, skolan och omsorgen. Det visar siffror som Efter Arbetet har tagit fram. Samtidigt tyder mycket på att de senaste 20 årens konkurrens- och valfrihets-reformer inte lett till ökad effektivitet och högre kvalitet i välfärden, möjligen till det motsatta.

Mönstret är entydigt. Den privata välfärdsmarknaden växer i Skåne. 31 av 33 kommuner har år för år, sedan 1998 fram till 2011, ökat utbetalningarna till privata företag inom vården, skolan och omsorgen.

Vellinge har gått längst och är den kommun i Skåne som slussar störst andel av skatte-

kakan till det privata. Allra längst har man gått inom äldreomsorgen och vården av funktionshindrade, där andelen av kommunens kostnader mellan 1998 och 2010, som gick till privata företag och stiftelser, ökade från 17 procent till 56 procent. Och beloppen det handlar om är inga småpengar. Enligt siffror från kommun- och landstingsdatabasen Kolada, var kostnaden för äldreomsorgen i Vellinge 2010 drygt 312 miljoner kronor. Nästan 176 miljoner kronor gick till privata aktörer.

Slår man samman respektive kommuns andel av kostnaderna för vård, skola och omsorg som går till privata företag, och räknar ut ett snitt, kan talet användas som ett mått på kommunens genomsnittliga privatiseringsgrad i procent. Ohotad i toppen återfinns Vellinge, på 42. Samma

siffra för 1998: 21. En fördubbling alltså. Staffanstorps kommun, tvåa i listan, landar på 34.

Adderar man beloppen som de fem mest privatiserade kommunerna i Skåne köpte vård, skola och omsorg för från privata företag 2010, blir summan nästan 2,5 miljarder kronor.

Privata branschen frodas Utifrån siffrorna står det klart att den privata välfärdsbranschen frodas i Skåne. År för år har de skånska kommunerna ökat sina utbetalningar till de ofta riskkapitalägda företagen som kommit att dominera marknaden (se fakta).

Men förutom det uppenbara, att välfärden har blivit big business, har välfärden blivit bättre? Baserat på de ständigt ökande utbetalningarna skulle

man kunna tro att svaret var givet. Men faktum är att ingen med hundra procents säkerhet kan påstå att det blivit så – eller att det inte har blivit så. Om något lutar forskningen åt det sistnämnda.

Den senaste tidens skandaler inom Carema Cares äldreomsorg i Stockholm, menar statsvetarprofessorn Bo Rothstein, är ett exempel på vad forskningen varnat för.

– Det är i det närmaste oförklarligt att styrande politiker i dag är överraskade, säger han.

Bo Rothstein ser stora problem med att tillåta vinstdrivna företag inom äldreomsorgen.

– Det är betydligt lättare att låta privata företag ta hand om exempelvis sophämtning. När det gäller vård är det nästan omöjligt att ställa de rätta

kraven och se till att de uppfylls. Det har forskning påtalat sedan 1980-talet.

I en mycket uppmärksam rapport från i höstas går flera av Sveriges ledande forskare igenom svenska och internationella studier på området. Många av slutsatserna i den 300 sidor tjocka luntan borde få politiker på såväl riksdags- som kommunnivå att sätta kaffet i halsen.

"Inget tyder på bättre kvalitet" Kommuner med konkurrensutsatt äldreomsorg hade högre kostnader än kommuner med vård i egen regi, mellan 1998 och 2003. Därefter vet ingen hur kostnadsbilden ser ut. Utifrån reformernas omfattning har staten misslyckats med att se till att det finns tillräckligt bra statistik för kvalitetskontroll. Riksrevisionen påpekade 2008 att varken regeringen, Social-

dominerar • Efter Arbetet granskar

styrelsen eller länsstyrelserna fullt ut hade tagit ansvar för god kvalitet och insyn i privat äldreomsorg.

– Och vad kostar alla upphandlingar, all tillsyn och kontroll? Det är det ingen som vet i dag, säger Marta Szebehely, professor i socialt arbete vid Stockholms universitet, och författare till kapitlet om äldreomsorgen i rapporten.

– Utifrån forskningen tyder inget på att kvaliteten har blivit bättre, konstaterar hon.

– Personaltätheten är ungefär 10 procent lägre inom äldreomsorg som drivs av vinstsyftande företag och personalen är i mindre utsträckning fast anställd.

Det faktumet, menar Marta Szebehely, inverkar negativt på de äldres stabilitet och kontinuitet, ett av få konkreta kvalitetsmått.

Att valfriheten, rätten att

välja boende och företag, skulle vara ett tecken på kvalitet i sig, håller hon inte med om.

– Det finns inget stöd för det. När det är dags för äldreomsorg är det många äldre som inte har den kognitiva förmågan som krävs för att göra ett välgrundat val. Vi ser att valet i sig kan framkalla ångest, ingen vill välja fel. Det är också ytterst få som byter när de väl tagit ett beslut, säger hon.

– Den varierande förmågan ökar dessutom risken för ojämlikhet, slår hon fast. Marta Szebehely går långt i kritiken. Hon avråder till och med kommuner som ännu inte har vinstsyftande företag inom äldreomsorgen att ta steget.

– Man undviker så många problem. Det finns bättre sätt att ge äldre mer makt över sina liv, säger hon.

Det fria skolvalet får i rap-

porten också fiskarna varma. Slutsatsen är att skolresultaten varken har förbättrats eller försämrats. Om något, skriver forskarna i rapporten, förefaller reformen ha varit kostnadsdrivande. Och farhågorna om att konkurrensen på skolmarknaden skulle leda till betygsinflation och segregation, har visat sig delvis befogade. Å andra sidan är både elever och föräldrar positiva till det fria skolvalet.

Den slutsats som forskarna trycker på mest i rapporten är att forskningen och kunskapen för att bedöma läget inom de flesta välfärdsområdena är "anmärkningsvärt begränsad". Man slår också fast att konkurrensutsättningen "inte har varit den mirakelmedicin många hoppades skulle ge högre effektivitet och kvalitet".

Oskar Sjölander redaktionen@efterarbetet.se

"Tron på marknaden en grundbult för mig"

VELLINGE För Lars-Ingvar Ljungman är det ingen överraskning att Vellinge toppar privatiseringslistan i Skåne. Som moderat politiker, och kommunalråd, har han jobbat länge för fler privata alternativ.

Den senaste tidens skandaler och debatt har inte ändrats hans inställning.

– Jag är av den bestämda uppfattningen att marknads-ekonomi är den bästa lösningen. Konkurrens gynnar utvecklingen, säger han.

Carema Care, Förenade Care och Norlandia är verksamma inom kommunens äldreomsorg. Alla stora "drakar", som Lars-Ingvar Ljungman uttrycker det.

– Jag tror att företag av den mindre skalan är bättre egentligen, säger han.

Hur ska man komma tillrätta med det?

– Det är en bra fråga. Det är inget vi på kommunnivå kan påverka.

Eftersom Vellinge under lång tid har haft privata alternativ inom vården och omsorgen menar Lars-Ingvar Ljungman att man vet hur man ska handskas med företagen.

– Vi kan upphandla bra och har bra kontrollfunktioner på plats.

"Forskarna inte säkra"

Han är medveten om att forskningen inte är lika övertygad.

– Framför allt så är det väl så att forskarna vet för lite, inte är säkra, säger han och fortsätter: – Då får man gå till sig själv.

Tron på marknaden är en grundbult för mig.

De tidiga reformerna på 1990-talet och de senare efter 2006 har haft borgerliga politiker som arkitekter. I Skåne är det bara en kommun av de 17 mest privatiserade som styrs av Socialdemokraterna, Bromölla. Av de resterande 16 på den nedre halvan återfinns tre socialdemokratiskt styrda kommuner, Burlöv, Malmö och Bjuv.

Går man fler mandatperioder tillbaka blir de ideologiska skillnaderna tydligare. Av de i dag 16 minst privatiserade kommunerna var hela tolv röda under mandatperioden 1994–1998. Av de 17 som i dag är mest privatiserade var bara fem socialdemokratiska mellan 1994 och 1998.

Socialdemokratiska utredningar

Men är privatiseringar rakt igenom en borgerlig linje?

Den före detta journalisten och kulturskribenten Peter Antman gick i mitten av 1990-talet igenom de statliga långtidsutredningarna mellan 1970 och 1992. Han visade att de marknadsorienterade idéerna som växte i styrka på 1980-talet avspeglades i de utredningar som sjöattes under Socialdemokraternas och Ingvar Carlsson mot slutet av 1980-talet.

Kritiken mot den offentliga sektorns storlek och ineffektivitet fanns redan då. I flera utredningar framfördes behovet av marknadslösningar i det offentliga.

Huvudtesen löd: när väl de borgerliga kom till makten 1991 var bordet dukat och manegen krattad.

Oskar Sjölander

LUGN. Lars-Ingvar Ljungman, moderat kommunalråd i Vellinge, är inte avskräckt av den senaste tidens skandaler. BILD: OSKAR SJÖLANDER